

K. TÓTH GÁBOR

A Szekszárd-Palánki-sziget lelőhelyei, írott források, térképészeti adatok és felszíni leletgyűjtésből származó érmék alapján

Szekszárd határában található török kori palánkvár, Újpalánk (Jenipalánk) kutatása több mint hatvan évre nyúlik vissza. Először Mészáros Gyula végzett ásatásokat 1959-ben,¹ majd 1975–1985-ig, 1999-ben és 2010-ben a 2021-ben elhunyt Gaál Attila kutatta a palánkvárat és annak környékét.² 1975-ben és 1999-ben Gerelyes Ibolyával együtt, a többi évben egyedül folytatta az ásatásokat. Gaál Attila a vár történetéből írta doktori értekezését is, melyet 1980-ban védett meg.³ Számos cikkében foglalkozott a palánkvár leletanyagával, külön-külön tárgyalva az itt előkerült kerámialeleteket, azok típusait,⁴ porcelánokat és üvegkarpereceket,⁵ féMLELETEKET, fegyvereket, fegyvertartozékokat,⁶ háztartási eszközöket, személyes használati tárgyakat,⁷ mesterségekhez köthető munkaeszközöket.⁸ A közösségi régészeti terepbejárásokhoz köthetően 2019-ben előkerült vas raktárlelet tételeit is leköszölte.⁹

A 2010. évi ásatáson volt szerencsém magam is részt venni. A 2018. és 2019. években többször tartottunk terepbejárást a palánkvár helyén, annak közvetlen környékén és a mellette lévő két falu, Szerdahely és Szentmiklós területén.¹⁰ 2019-ben beszéltünk arról Gaál Attilával, hogy a több száz

¹ Magyar Nemzeti Múzeum Rég. Ad. I. 1960/46.

² WMM Rég. Ad. 639-2000; WMM Rég. Ad. 229-76; GAÁL 1976a; GAÁL 1976b; GAÁL 1978; GAÁL 1979a; GAÁL 1979b; GAÁL 1979c; GAÁL 1981a; GAÁL 1981b; GAÁL 1981c; GAÁL 1982; GAÁL 1983a; GAÁL 1983b; GAÁL 1984b; GAÁL 1985a; GAÁL 1985b; GAÁL 1985c; GAÁL 1986a; GAÁL 1986b; GAÁL 1988a; GAÁL 1988b; GAÁL 1989; GAÁL 1992; GAÁL – GERELYES 2002. GAÁL 1980.

³ GAÁL 2010, 401–452; GAÁL 2011, 231–286; GAÁL 2012a, 255–318; GAÁL 2013, 219–304.

⁴ GAÁL 2005, 205–258.

⁵ GAÁL 2017, 315–399.

⁶ GAÁL 2018, 333–416.

⁷ GAÁL 2019, 241–319.

⁸ GAÁL – CZÖVEK 2020, 127–188.

⁹ A Palánki-sziget négy lelőhelynek ad helyet. A Jeni palánk I. (lelőhely-azonosító: 21296) maga a vár, Jeni palánk II. a vár előtere (lelőhely-azonosító: 66466), mely az előzővel szervesen összetartozik. A szigeten található még Szerdahely (lelőhely-azonosító: 66320) és Szentmiklós (lelőhely-azonosító: 23347) falu, melyek viszonylag közel találhatóak a palánkvárhoz. A terepbejárások során

tételre rúgó felszíni gyűjtésből előkerült leletanyagot (a vas raktárlelet nélkül), melyek Jenipalánk környékén előkerültek, publikálni kellene. 2020-ban a területen művelés miatt nem tudtunk terepet járni, 2021-ben is kevés idő volt arra, hogy szisztematikusan felderítsük a terepet és, hogy újabb leleteket, adatokat gyűjtsünk. 2022 nyarának végén sikerült újra intenzívebben kutatni a területet, 20×20 méteres négyzetekben járva a lelőhelyeket, folytatva a munkát, amit Gaál Attila elkezdett, és amit a halála megakadályozott.

ÍROTT FORRÁSOK

Szentmiklós

A területen lévő lelőhelyek közül Szentmiklósról származnak a legkorábbi források. 1374-ben a hiteleshelyi kiküldött, Simon szentmiklósi káplán volt.¹¹ 1484-ben a szentmiklósi plébános említése a pécsi és veszprémi egyházmegyei papjai között.¹² 1514-ben az esztergomi káptalan jegyzőkönyvében a szekszárdi apátság birtokainak felsorolásában található a falu.¹³ 1524-ben a falu János szekszárdi apát birtoka volt, akit Tolna megye hatósága megintett, hogy egy Morgáról Szentmiklóstra, az apát birtokára szökött jobbágyot szolgáltatson vissza.¹⁴ 1553-ban a Tolnához tartozó Szentmiklós kincstári jövedelmei: musttized 109 cseber, 48 akcsével. 5232 akcse.¹⁵ 1558-ban a cikádori apátság regisztrumában (felsorolásában) tűnik fel Szentmiklós, mely Szekszárdhoz tartozott. Búzatizedet fizettek öt keresztről 1 forint 25 dénárjával, összesen 6 forintot és 25 dénárt.¹⁶ 1559-ben Icse, Ság, Szentmiklós és Szerdahely lakosai közösen írt levelükben panaszkodnak új urukhoz, Horváth Márk szigeti kapitányhoz.¹⁷ 1561-ben a Tolna megyei helységek gabonated-tartozásának összeírásában Szentmiklósról két adós szerepel: „*Bakó Gál szolgáltatott 1 kereszt búzát. Bodó Ferenc szolgáltatott 1 kereszt búzát.*”¹⁸ 1564. évi adóösszeírásban (1613-ban készült másolatban) Szentmiklós Szerdahellyel, Janyával és Sággal együtt 6 porta.¹⁹ 1565–1566-ban a szekszárd náhijéhez tartozó Szentmiklós falu jövedelmei 400 kéve búza után 20 akcsével számolva 8000 akcse, 12 kapu után 600 akcse, egyéb adónemekkel a teljes összeg 9139 akcse.²⁰ 1572–1573-ban a szekszárdi vilajet fejadói között szerepel a falu, 15 ház után fizetnek adót: „*Tót Fábián, Tót Máté, Török Balázs, Sas Imre, Sas Máté, Szalai Tamás, Szalai Simon, Kégi János, Török Antal, Bodó János, Nagy Bálint, Tót Antal, Genécsi János, Méh Pál, Méh Bolhás. 15 ház.*”²¹ 1580–1581-ben a szekszárdi szandzsák adóösszeírásában találjuk a falu nevét, 13 kapu után adóznak a lakosok.²² 1590–1591-ben a szekszárdi vilajet adóívében Szentmiklósról 11 adózó van bejegyezve.²³ 1592-ben Martonfalvay Imrének adózik Mözs, Icse és Szentmiklós, egy sor szomszédos helységgel egyetemben. A fennmaradt jegyzék minden helység évi adóját feltünteti. Szentmiklósnál nyolc fő van bejegyezve a faluból (kb. 40–50 fő), 15 forint adót fizetnek.²⁴ 1611-ben Kállai Péter szekszárdi apát levelében, az apátsági birtokok felsorolásában szerepel a falu neve.²⁵ 1622–1623. évben a szekszárdi vilajet fejadói kapcsán a faluból nyolc adózó

a közösségi régészet keretein belül segítségemre voltak: Bulla László, Csikós Zoltán, Horváth Csaba, Kántor Miklós, Kovács Gábor, Korossy Attila, Mészáros Péter, Pfeifer Sándor, Vincze Péter, Wágner Krisztián. Segítségüket ezúton is köszönöm.

¹¹ SZAKÁLY 1968, 30 (MNL OL DL 42922).

¹² MNL OL DL 102628.

¹³ VASS 1989, 55.

¹⁴ SZAKÁLY 1998, 209.

¹⁵ VELICS – KAMMERER 1890, II. 139.

¹⁶ HEGEDŰS 1997, 140.

¹⁷ SZALAY 1861, 186.

¹⁸ HEGEDŰS 1997, 156.

¹⁹ VASS 1978, 149.

²⁰ VELICS – KAMMERER 1890, II. 334–335.

²¹ VELICS – KAMMERER 1886, I. 239.

²² VASS 1978, 163.

²³ VASS 1989, 85.

²⁴ GAÁL 1980, 322. 244. jegyzet.

²⁵ HEGEDŰS 1997, 180.

szerepel.²⁶ 1631-ben a szekszárdi szandzsák hűbér-defterében ismét nyolc adózó szerepel a településről, akik 5999 akcsét fizetnek.²⁷ 1641–1642. évben a szekszárdi vilajet fejadói összeírásában a faluból kilenc adózó lett feljegyezve.²⁸ 1654-ben a szentmiklósiak Martonfalvay Ádámnak mint földesuruknak írják: „*Szegény együgyű jobbágyid a Fekete Sár parton, az vár (azaz: Palánk) alatt nyomorgók.*”²⁹ 1665-ben Gubassoczy János szekszárdi prépost birtokmegegerősítései között említik a falut.³⁰

Az 1686-os hadjáratban Szári Szulejmán nagyvezér Buda eleste után dél felé fordította seregét, parancsot adva az úton lévő palánkok lerombolására, a hidak és települések felégetésére, Kiküldött kémek jelentették, hogy a nagyvezér Újpalánkot, Szekszárdot és Baját felégetve Eszékig vonult vissza.³¹ Újpalánk felgyújtásával valószínűleg a szomszédságában lévő Szentmiklós is a pusztulás martalékává vált.

A 14. századtól kezdve kisebb-nagyobb megszakításokkal, de tendenciózan egyre több forrást találunk Szentmiklósról, kiemelkedően nagy számban a török hódoltság korából, egészen a 17. század legvégéig. A korai forrásokban szereplő szentmiklósi káplán (1374) és plébános (1454) kétségtelemné teszik a falu templomos mivoltát. Gaál Attila a falu templomát megtalálta a Palánki-sziget déli, Szekszárd felé eső részén.³² A török adóösszeírásokból hozzávetőlegesen a falu lélekszámát is ki lehet számolni. A török berendezkedés korai éveiben volt a falu a legnépesebb. Az első négy összeírásban a faluból 12 kapu (1565–1566), 15 ház (1572–1573), 13 kapu (1580–1581), illetve 11 fő (1590–1591) van bejegyezve, minimum 75–90 fő lehetett a falu lakosága ezekben az években, ami ebben a korban egy kis falunak a lélekszáma. A tizenöt éves háború alatti és az ezt követő időkben az adófizetők száma nyolc-kilenc főre csökkent (1592, 1622, 1631, 1641–1642), kis túlzással megfeleződött.

Szerdahely

Szerdahely faluról Szentmiklóssal ellentétben csak egy szűk időtartományból, nagyjából hatvan évből ismerünk írott anyagot. Az eddigi kutatások több forrást is említettek a falura vonatkozólag, de ezeknek a település korai időszakára vonatkozó részeit figyelmen kívül kell hagyni. Az éremadatok alapján a falu csak a 16. századtól létezett, bővebben erről a következő fejezetben lesz szó.

1390-ből a szekszárdi konvent Középfalu és *Belch* helységek közötti határjárásról szóló jelentésében szerepel egy Szerdahelyről Kajdacsra vezető út: „*viam qua ducit de Zerdahel ad Kaydach.*”³³ Ahogy Csánki is említi, az a falu Kajdacs közelében lehetett, vagy a Bonyhád melletti Fülöpszerdahellyel lehet azonos.³⁴ 1411-ből ismerünk egy határjárást Gencs és Agár (Sióagárd) között, ahol szintén említik a fent említett utat, csak itt Székesfehérvárról tart Szerdahelyre: „*de Alba Regali versus possessionem Szerdahely.*”³⁵ Nyilvánvalóan a Székesfehérvárról Sióagárd és tőle északra lévő Gencs között vezető út a Szekszárd melletti Szerdahelyt csak kerülővel érinthette, úgyhogy logikusabb feltételezni, hogy az itt szereplő Szerdahely falu is Fülöpszerdahellyel azonos. Gaál Attila az 1479-ben feltűnő vámhelyes *Zerdahel* falut a Sárvíz melletti Szerdahellyel hozza összefüggésbe, a terepbejárás során gyűjtött 14–15. századi kerámiatöredékek és a vámszedés évszázados gyakorlataira hivatkozva.³⁶ Csánki Dezső a Bonyhád melletti Fülöpszerdahellyel azonosítja az itt szereplő te-

²⁶ VASS 1989, 85.

²⁷ VELICS – KAMMERER 1890, 716.

²⁸ VASS 1989, 85.

²⁹ VARGA – BODA 1973, 58.

³⁰ VASS 1978, 189.

³¹ GAÁL 1984a, 127–128, 134.

³² GAÁL 1980, 121–123.

³³ Zichy V. 106.

³⁴ CSÁNKI 1897, 452.

³⁵ ZsO III. 259.

³⁶ GAÁL 1980, 123.

lepülést,³⁷ és a fent említett két okleveles adat alapján valószínűleg ez utóbbi megállapítás a helyes. A Gaál Attila által Szerdahely területén gyűjtött kerámialeletek feltehetően Szentmiklós faluból származhatnak.

Biztosan a témakörünkhöz tartozó adatok a 16–17. századra vonatkozólag az alábbi török kori források. 1529-ben *Kewy* bírása és esküdt polgárai adják hírül Nádasdy Tamásnak: „*Bizonyos pedig a császár megszállása közel a Sárvízhez Szerdahelyen, Szekszárdhoz közel lévén.*”³⁸ 1546–1547-ben Tolna, Mőzs és Szerdahely bérlet-jegyzékében három évre a bér 1.100.000 akcse volt.³⁹ 1553-ban a Tolnához tartozó Szerdahely kincstári jövedelmei: kapuadó, 6 kapu után 150 akcse; sertésadó, 18 lakostól, 41 darab sertés után 82 akcse; méhkasadó, 3 egyén 3 kas méhe után 6 akcse; gabonated, 18 lakos beadott 28 fertál búzát; szénaadó címén befolyt 40 akcse; musttized, 73 cseber 48 akcsével 3504 akcse.⁴⁰ 1557-ben szekszárdi szandzsák fejadói között Szerdahely hat házzal szerepel.⁴¹ 1558-ban a cikádori apátság regisztrumában (felsorolásában) tűnik fel Szerdahely (*Zerdahel*), mely Szekszárdhoz tartozott. Búzáról hat kereszt után 1 forint 25 dénárjával adnak 7 forint 25 dénárt.⁴² 1559-ben Icse, Ság, Szentmiklós és Szerdahely lakosai közösen írt levelükben panaszkodnak új urukhoz, Horváth Márk szigeti kapitányhoz.⁴³ 1560–1561-ben Bodó Farkas halálával Anyavárat és a hozzá tartozó falvakat, köztük Szerdahelyt is, Zay Ferenc kassai kapitány és Szentgotthárdi Márton javára osztják meg.⁴⁴ 1561-ben a Tolna megyei helységek gabonated-tartozásának összeírásában Szerdahelyről két adós szerepel: Házy Máté szolgáltatott egy kereszt búzát, Bodó Orbán szolgáltatott egy kereszt búzát.⁴⁵ 1564. évi adóösszeírásban (1613-ból fennmaradt másolat) Szerdahely Szentmiklóssal Janyával és Sággal együtt hat porta.⁴⁶ 1564–1565-ben Tolna és tartozékainak éves jövedelménél a faluból befolyt adóbevétel 15.769 akcse.⁴⁷ 1565–1566-ban török jövedelem-összeírásban a Szekszárd melletti Szentmiklós földjein 15 szerdahelyi termel búzát.⁴⁸ 1566–1567-ben a Szerdahelyről befolyt must utáni jövedelme 25.550 akcse volt.⁴⁹ 1572–1573-ban a szekszárdi vilajet fejadó-összeírásában Szerdahelyen 28 házat írtak össze (kb. 140–150 fő).⁵⁰ 1574–1575-ben a szekszárdi szandzsák tímárjavadalom-defterében Szerdahely falu jövedelme 10.000 akcse.⁵¹ A szekszárdi szandzsák 1580-as adóösszeírásában Szerdahely 15 kapu után adózik.⁵² 1580-ból a szekszárdi szandzsák kanunnáméje (törvénykönyve) tartalmazza Anyavár, Szerdahely községek és a Sárvíz hidjának szabályrendeletét.⁵³ 1586–87-ben Mohammed bin Hüszsein az Anyavárnál és Szerdahelynél a Sárvízen épített hidak felügyelőjeként szerepel.⁵⁴ 1590–1591-es adóösszeírásban a szekszárdi vilajet adóívében Szerdahelyről 15 adózó van bejegyezve.⁵⁵ 1592-ben a szekszárdi vilajet fejadói között Szerdahelynél 20 forint volt beírva.⁵⁶

A település lakosságának adói a későbbi defterekben nem szerepelnek, csak a szerdahelyi palánkvárral kapcsolatos említések olvashatóak a forrásokban. Úgy tűnik, a falu a tizenöt éves háború

³⁷ CSÁNKI 1897, 452.

³⁸ HEGEDŰS 1997, 130.

³⁹ VELICS – KAMMERER 1890, II. 58.

⁴⁰ VELICS – KAMMERER 1890, I. 139.

⁴¹ VELICS – KAMMERER 1886, I. 107.

⁴² HEGEDŰS 1997, 140.

⁴³ SZALAY 1861, 186.

⁴⁴ HEGEDŰS 1997, 149.

⁴⁵ HEGEDŰS 1997, 156.

⁴⁶ VASS 1978, 149.

⁴⁷ VELICS – KAMMERER 1890, II. 329.

⁴⁸ HEGEDŰS 1997, 162.

⁴⁹ VELICS – KAMMERER 1890, II. 359.

⁵⁰ VELICS – KAMMERER 1886, I. 240.

⁵¹ VASS 1978, 158.

⁵² VASS 1978, 163.

⁵³ VASS 1978, 167.

⁵⁴ VELICS – KAMMERER 1886, I. 354.

⁵⁵ VASS 1989, 86.

⁵⁶ GAÁL 1980, 322. 244. jegyzet.

alatt elpusztult, a nevét a palánkvár őrizte meg, vitte tovább.⁵⁷ A 14–15. századi három oklevelés forrás nélkül 1529-től 1592-ig vannak biztos adataink. A török adóívekből hozzávetőlegesen itt is ki lehet számítani a falu lakosságát, illetve a két falu egymáshoz viszonyított nagyságát. Az első két összeírásban a faluból hat kapu (1553), hat ház (1557) volt beírva, tehát ekkor még a lélekszáma legalább 30–40 fő lehetett a településnek. Szentmiklóson ezekben az években kétszer többen laktak. Az 1572–1573-as évben lehetett a falu a legnépesebb a maga 28 házával, nagyjából 140–170 fővel. Ezekben az években Szerdahelyen csaknem kétszer annyian laktak, mint Szentmiklóson, pedig ekkor élte virágkorát a templomos falu is. A két utolsó adóösszeírásban 13 kapu (1580–1581), illetve 15 fő (1590–1591) van bejegyezve, nagyjából 75–90 fő lehetett a falu lakossága ezekben az években.

A palánkvár

A palánkvárról az előzőekhez képest fontos és részletes adatokat szolgáltató forrásaink is vannak a 17. századból. 1605–1606-ból való a szerdahelyi palánk katonaságának, csapatneveinek az első említése.

Csapatnem	1605. május 19. – nov. 11.	1605. nov. 12. – 1606. május 8.
Müsztahfizok (várőrök)	61	61
Topcsik (tüzér)	8	8
Lovas	62	61
Azab (könnyű fegyverzetű gyalogos)	28	28
Összesen	159	158 ⁵⁸

1607-ben 93 fő a szerdahelyi palánk katonasága: tüzérek kilenc, lovasok 52, azabok 32 fő, összesen 93 katona a müsztahfizok nélkül.⁵⁹

1608-ban a székesfehérvári védelmi erők között tűnnek fel müsztahfizok, akik Szerdahelyről (a szekszárdi szandzsákból) lettek áthelyezve.⁶⁰ Az áthelyezettek létszáma 59 fő volt.⁶¹ 1609-ben a zsoldlistában 63 fő szerdahelyi szerepelt, 1610-ben pedig 62.⁶² Ezek a számok nagyjából azonosak a szerdahelyi palánkból hiányzó várőrök számával. 1612–1613-ból ismét említik a szerdahelyieket Székesfehérváron, akiket a belső várbeli egységek és az Újkapu védői között osztottak szét.⁶³

A szerdahelyi palánk katonasága 1612–1614-ben az alábbi csapatnevekből és létszámból tevődött össze a müsztahfizok nélkül.

Csapatnem	1612. március 4. – 1613. február 20.	1613. február 21.– 1613. augusztus 16.	1613. augusztus 17. – 1614. február 10.
Tüzér	7	7	7
Lovas	20	–	–
Azab	25	27	27
Összesen	52	34	34 ⁶⁴

1615-ben már csak négy tüzér és tíz azab alkotja a palánkvár katonaságát, 1619-ben pedig öt

⁵⁷ HEGEDŰS 1997, 201.

⁵⁸ HEGYI 2007, 1162.

⁵⁹ HEGYI 2007, 1163.

⁶⁰ VELICS – KAMMERER 1886, I. 400.

⁶¹ HEGYI 2007, 998–999.

⁶² HEGYI 2007, 1001–1003.

⁶³ HEGYI 2007, 1004.

⁶⁴ HEGYI 2007, 1164–1165.

tüzér és 11 azab.⁶⁵ 1628–1629-ből a szerdahelyi topcsikról és azabokról hasonló adatokkal rendelkezünk.

Vár és fegyvernem	Létszám	Napi zsold	Rendkívüli járadék	Berát-díj
Szerdahelyi párkánybeli topcsik	5	48	–	210
Azabok	10	96	1505	870 ⁶⁶

Úgy tűnik, hogy a kezdeti időszakra jellemző csapatlétszám a tizenöt éves háborút követően – okafogyottá válva – folyamatosan csökkent, 1615-től nagyságrendileg 15 hivatásos katona védte a palánkvárat, nem számítva ide a martalócokat.

1663-ban Evlia Cselebi török kori utazó Tolna megyén is áthaladt, ezt írja a palánkvárról: *„Jeni-Palánka. Oszmánli építkezés. Az 1004. évben (1596-ban) Eger meghódítója, Mohammed khán a háborúba menetkor a Sárvíz folyón levő húsz ívű fahídnak megőrzése miatt építette ezt a várat. Kicsi palánka, melyben egy dsámi, tíz ház és tíz sáhi ágyú van, hídja felhúzható. Parancsnoka, száz katonája mind a szegzárdi katonasággal kapja a fizetését. A vár előtt néhány ház, néhány bolt van. Csupán egy kis fogadója, néhány kertecskéje, halfogó hálócskája van; E hídon átvitt minden bor után vámot vesznek, másféle tárgyak után semmit sem vesznek.”*⁶⁷ Innen tudhatjuk meg, hogy a palánkvárat III. Mehmed építette 1596-ban, és azt, hogy a vár katonai létszáma nagyjából száz főt tett ki az 1660-as években,⁶⁸ tehát 85 főre tehető az irreguláris haderő létszáma. A vár helyőrségét képező katonaságot háromnegyed részben bosnyáknak, egynegyed részben töröknek tartotta Gaál Attila, nem zárva ki annak lehetőségét sem, hogy a bosnyákok között esetleg balkáni eredetű vlahok is voltak.⁶⁹ 1663-ban íródott Ottendorf Henrik útleírása is, melynek idevonatkozó részei az alábbiak: *„Óvár vagy Újpalánk két órányira Tolnától, mintegy mocsárral és vízzel körülvett szigeten fekszik, (...) bár az épület más palánk-épületekhez hasonlóan cölöpökből és sárfalakkból van megalkotva (...) Mocsár veszi körül, s csak egy nagy felvonóhídon lehet odajutni. Mihelyt az ember az említett felvonóhídon átjut, jobboldalt egy vendégfogadó fekszik (...) A vidék idefelé itt-ott sík föld, melyet dombok, szőlőhegyek, erdők és szántóföldek tarkítanak.”*⁷⁰ 1669-ben egy angol orvos, Brown Eduard is említést tesz a palánkvárról útinaplójában, Tolnáról indulva: *„Jeni Palánkba értünk, hol a Sárvíz, másként Űrpanusnak nevezett folyón átkeltünk.”*⁷¹ 1686 szeptemberében Tolnáról a császári csapatokból 150 dragonyost küldtek ki a Sárvízhez, hogy Palánkát (Újpalánkot) megszállják.⁷² 1690–1691-ben Palánkon állították fel a harmincadhivatalt,⁷³ melyből 1703-ig folyt be jövedelem.⁷⁴ Az 1696. évi összeírásban a legnépesebb település a rác faluk közül Újpalánka a maga 58 családjával (Döbrököz 15, Ozora 25, Paks 28, Tolna 29, Grábóc 34 család).⁷⁵ Ugyancsak az 1696-os megyei adóbevétel-tervezeti listából Újpalánka kitűnik a maga 30 portájával, minimum 120 családdal lehet számolni, ezzel a megye legnépesebb települései közé tartozott ebben az időben.⁷⁶ 1697-ben 41 gyalogos és hét lovas rác katonát írtak itt össze, de akár kétszer-háromszor is többen lehettek azok, akik nem katonáskodtak, de kivonták magukat az adózás alól.⁷⁷ 1705-ben végén Bottyán János elfoglalta

⁶⁵ HEGYI 2007, 1165.

⁶⁶ VELICS–KAMMERER 1886, I. 400.

⁶⁷ HEGEDŰS 1997, 201.

⁶⁸ GAÁL 1980, 142.

⁶⁹ GAÁL 1980, 146.

⁷⁰ HEGEDŰS 1997, 202.

⁷¹ VASS 1978, 191.

⁷² KISS 1938, 91–92.

⁷³ GAÁL 1980, 153.

⁷⁴ HOLUB 1974, 33–34.

⁷⁵ HOLUB 1974, 25.

⁷⁶ HAJDÚ 1978, 214–215.

⁷⁷ HOLUB 1974, 27.

Újpalánkot is, sáncot építtetett, melybe őrséget telepített.⁷⁸ 1709-ben Heister császári generális itt kelt át seregével a Sárvízen,⁷⁹ feltehetően császári őrséget hagyva hátra.⁸⁰ 1710 májusában az alispánt a mohácsi császári parancsnok utasította, hogy a megye javíttassa meg a hidakat, különösen az újpalánkit.⁸¹ 1710 augusztusában Palocsay György generális vezetésével a kurucok visszafoglalták az újpalánki sáncot és a hidat felégették.⁸² Ezt követően nincs adat Újpalánkról, valószínűleg a híddal együtt a palánkvár is elpusztult, 1714-ben már a pusztá községek között van felsorolva azzal a kiegészítéssel, hogy „benépesítése jól megkezdődött, de aztán a község újra pusztává lett.”⁸³ A palánkvárról időben az első adatunk III. Mehmed (1595–1603) építkezése – Evlia Cselebi révén –, mellyel biztosítani szerette volna a Sárvízen való mindenkori átkelést, illetve a csapatok zavartalan felvonulását, hadjárat esetén. A kezdeti időkben 158–159 katona védte a palánkvárat, a műsztahfizok Székesfehérvárra való telepítésével, 1607 táján a várkatonaság létszáma csaknem a felére esett vissza (93 fő). Az 1612–1614. évi adatok további csökkenést mutatnak, míg 1612-ben 52 fő volt a palánk védelmére rendelve, 1614-re a számuk 34-re olvadt. Az 1628–1629. évi összeírásban már csak 15 hivatásos katona szerepel. Nyilvánvaló, hogy az 1600-as évek háborús éveit követően a vár védelmi funkciója fokozatosan csökkent, így nem kellett benne nagy létszámú helyőrséget tartani. E mellett a vár kiegészítő haderejét rác martalócok adhatták, akikkel az összlétszám elérhette a száz főt is, ahogy arról Evlia tudósít minket. Az 1696-os összeírás jól alátámasztja ezt az adatot, hiszen ekkor is rációk lakják a palánk környékét, 58 családdal, nagyjából 200–300 főt számlálhattak, 30 portával minimum 120 család, 500 fő is lehetett az itt lakók száma. Az 1687-es adat szerint hivatalosan 48 rác katona van felmentve az adófizetés alól, családtagjaikkal együtt itt is számolhatunk minimum 200 fővel. A 16. század végétől a 17. század végéig száz fő körüli volt a palánkvár helyőrségének a létszáma, idővel, ahogy a katonák házasodtak, családot alapítottak, az összlétszám is növekedett. Ennyi ember nyilván nem a palánkon belül szorongott, és nem is a palánk tövében, hanem feltehetően a tizenöt éves háború Tolna megyei hadjáratai (1597–1600)⁸⁴ során elpusztult Szerdahely falu területét népesítették be.

TÉRKÉPÉSZETI ADATOK

A Tabula Hungariae vagy Lázár-térkép Magyarország első fennmaradt, nyomtatott térkép, amelyet a feltehetően a magyar Lázár deák készített 1528 előtt. Ezen szerepel egy Szerdahely (*Zerdahel*) nevű település Szekszárd és Tolna mellett.⁸⁵ A korabeli térképek még nagyon elnagyoltak voltak, és a méretarányok sem tették lehetővé, hogy egy-egy település pontosan legyen feltüntetve. Ebben az időben már létezett Szerdahely falu Szekszárd határában az írott források alapján, és lehetséges, hogy ez szerepel a térképen, ahogy azt Gaál Attila gondolta.⁸⁶

Matthias Zündt 1567-ben készített Magyarország és közvetlen környékének földrajzi térképén (*Hungariae totius vit ex compluribus aliorum geographicis Chartis*)⁸⁷ Szekszárd és Tolna mellett Szentmihály (*Nicla*) is fel van tüntetve. Tőle nyugatra egy név nélküli település akár Szerdahely is lehet, melynek nevét helyszűke miatt nem tudta kiírni a kartográfus. Franz Hogenberg (Lazius Wolfgang nyomán) 1575 körül készített Magyarország-ábrázolásán (*Hungariae Descriptio*) Szerda-

⁷⁸ BÁNKUTI 1969, 116.

⁷⁹ BÁNKUTI 1969, 150.

⁸⁰ GAÁL – CZÖVEK 2020, 183.

⁸¹ BÁNKUTI 1969, 152.

⁸² BÁNKUTI 1969, 153.

⁸³ HAJDÚ 1978, 236–237.

⁸⁴ VASS 1978, 174–175.

⁸⁵ LAZARUS 1528.

⁸⁶ GAÁL 1980, 32, 121.

⁸⁷ ZÜNDT 1593.

hely tűnik fel Szekszárd mellett.⁸⁸ Az 1599-es tolnai csatát ábrázoló, Hans Siebmacher által készített metszet térképvázlata, melyet 1602-ben Hieronymus Ortelius jelentetett meg, feltünteti Szentmiklóst és Szerdahelyt is.⁸⁹ Gerardus Mercator *Magyarország (Hungaria)* című 1633-as térképén szerepel először kiírva mindkét település.⁹⁰ Szentmiklós (*S. Nicla*) nagyjából helyesen, Szekszárdtól keletre van feltüntetve, Szerdahelyt viszont pontatlanul, Szekszárdtól délre ábrázolja. Pontatlanságról többek között csak annyit, hogy Anyavárat szintén délre tünteti fel, holott az északra van az apátságtól. Ottendorf Henrik 1663-as útleírását kiegészítette térképekkel is. Egyik térképén Tolna és Szekszárd között *Ouar* (Óvár, Újvár) szerepel egy szigeten, három hídval. A részletesebb térképén a négy körbástyás, nagyjából négyzet alakú újvári palánk mellett a térképen feltüntetett a palánkvártól északnyugatra egy fogadót, köztük egy kutat, a sziget északi részén két hidat, délen egy töltést a Tolnára és Szekszárdra vezető utakat, a Sárvizet és egy mocsárt.⁹¹ Emanuel Stenghri 1664-es, *Magyarország és Erdély egész vidékének leírása és vázlata (Descriptio ac delineatio totius Hungariae et Transylvaniae plaga in qua hodierno die bellum geritur)* című térképe⁹² szinte másolva Mercator térképét Szentmiklós nevét kiírta, Szerdahely helyén viszont megint csak egy névtelen falut jelöl Szekszárdtól délre. Johannes Blaeu 1664-es Új és pontos vázlat a *Magyar Királyságról (Regni Hungariae nova et exactissima delineatio)* térképén Szentmiklós (*S. Nicla*), Szerdahely (*Zerdahel*) és Palánk (*Palanka*) is szerepel.⁹³ Szentmiklós itt is jó helyen van feltüntetve, de Szerdahely itt is délebbre van jelölve és Palánk is. Bonyolítja a képet, hogy Szekszárd két helyen van kiírva (*Zegzard, Szexard*), Kesztölcstől északra és délre. Pierre Duval 1684-es *Novissima et Accuratissima totius Hungariae tabula* (Magyarország legújabb és legpontosabb térképe) című munkája az elődököt, főleg Mercatort másolva Szentmiklóst (*S. Nicla*) helyesen, Szerdahelyet (*Zerdahel*), Anyavárat pontatlanul jelöli, Szekszárd itt is kétszer van kiírva (*Zegzard, Sexar*).⁹⁴ Jacob Sandrart 1690-ben kiadott, *A Magyar Királyság, Dalmácia, Horvát-Szlavónia, Bosznia, Szerbia, Erdély és a szomszédos tartományok térképe (Novissima et Accuratissima Toti Regni Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Bosniae, Serviae, Transylvaniae cum adjacentib. Regnis et Privincis Tabula)* ábrázolja Szentmiklóst (*S. Nicla*), Szerdahelyet (*Serhadel*) és Szekszárdot (*Sexar*) is, a két utóbbi nyugatkeleti irányban felcserélve, Szekszárd is Sárvízen túl fekszik.⁹⁵ Johann Cristoph Müller 1709-es, *A Magyar Királyság, Horvátország, Szlavónia, Erdély, Ausztria, Karintia, Stájerország* című térképe *Uipalankat* tünteti fel.⁹⁶ Johann Baptist Homann 1718-as, *A magyar királyság általános térképe (Regni Hungariae Tabula Generalis)* című munkájában Újpalánk (*Vipalanka*) van jelölve Szekszárdtól északkeletre, egy szigeten.⁹⁷

Még egy térképről kell említést tenni, mely a vízrajzi viszonyok miatt fontos a számunkra. Sperláng Dániel 1859-es térképe (*A Sárvíz, Sió és Kapos a sióagárdi híd és a szegszárdi vámhíd között*)⁹⁸ jól illusztrálja a Palánki-sziget tagoltságát. A palánkvár helyén egy kis sziget látható, melyet a vízfolyások elválasztanak Szentmiklóstól és Szerdahelytől, melyek egymástól is elkülönülve, szintén egy-egy szigetet foglalnak el. A Sárvíz fő folyása északról határolja a területet, de délen még mindig fel van tüntetve a régi ága, amely akkor mocsár volt.

A térképekről összefoglalóan annyit mondhatunk, hogy nagy segítséget nyújtanak a települések lokalizálásában, de pontatlanságukból, egymás hibáinak másolásaiból eredően sokszor megnehe-

⁸⁸ HOGENBERG 1575.

⁸⁹ BESZÉDES 1999, 287. 7. kép.

⁹⁰ MERCATOR 1633.

⁹¹ GAÁL 2012b, 7.

⁹² STENGHRI 1664.

⁹³ BLAEU 1664.

⁹⁴ DUVAL 1684.

⁹⁵ SANDRART 1690.

⁹⁶ MÜLLER 1709.

⁹⁷ HOMANN 1718.

⁹⁸ SPERLÁNG 1859.

zítik a településtörténeti kutatásokat. Szentmiklóst mindig Szekszárdtól nyugatra, északnyugatra jelenítik meg a térképek Tolna és Szekszárd között, ahol az valójában is volt. Szerdahely tendenciózan Szekszárdtól délre található, de mindig a Sárvízen túl. Johannes Blaeu térképén *Palanka* is szerepel Szekszárdtól délre, Szerdahely és Tolna között. Egyetlen módon helyesek a térképeken ábrázolt települések pozíciói, ha az egészet egy egységben kezeljük és a Sárvíz észak–déli folyási-irányát, Sióagárdtól kezdve Szekszárdig, nyugat–keletinek vesszük, a valósághoz igazítva. Ebben az esetben Szekszárd van legdélebben, a Sárvíz déli partján. A nyugat–keleti irányba folyó Sárvíztől északra először mindig Szentmiklós tűnik fel a térképlapokon. Szentmiklóstól északi-északkeleti irányban Szerdahely. Szerdahelytől nyugatra, Szentmiklóstól északra pedig *Palanka*. Ebbe a rendszerbe tartozik Anyavár is, mely mindig Tolnától és Szekszárdtól délre van feltüntetve a térképen, holott pont az ellenkező irányban volt. A régészeti adatbázisban, térképeken is ez a rendszer köszön vissza. A Palánki-sziget déli részén helyezkedik el a templomos Szentmiklós falu, ettől északra-északkeletre található Szerdahely, ettől nem messzire nyugatra pedig Újpalánk vára, Szentmiklóstól észak-északnyugatra (6. kép).

ÉREMTÍPUSOK

A három lelőhelyről elkerült érmék nem mutatnak egységes képet. A palánkvár környékéről csak a 16. századtól jelentkeznek a leletek (3. táblázat), míg Szentmiklós (1. táblázat) és Szerdahely (2. táblázat) területéről az Árpád-kortól kezdve találtunk érméket. Szentmiklóson folyamatos az éremanyag egészen a 17. század végéig, Szerdahelyen viszont hiányoznak a 14–15. századi fizetőeszközök.

Szentmiklósról az Árpádkorból 18 db érem került elő a 12. század végétől a 13. század utolsó harmadáig. Ezek közül 14 db III Béla (1172–1196) rézpénze, ezeken kívül 2-2 db IV. Béla (1235–1270), illetve II. Eberhard (1200–1246) dénárja került begyűjtésre (1. kép, 4. kép).

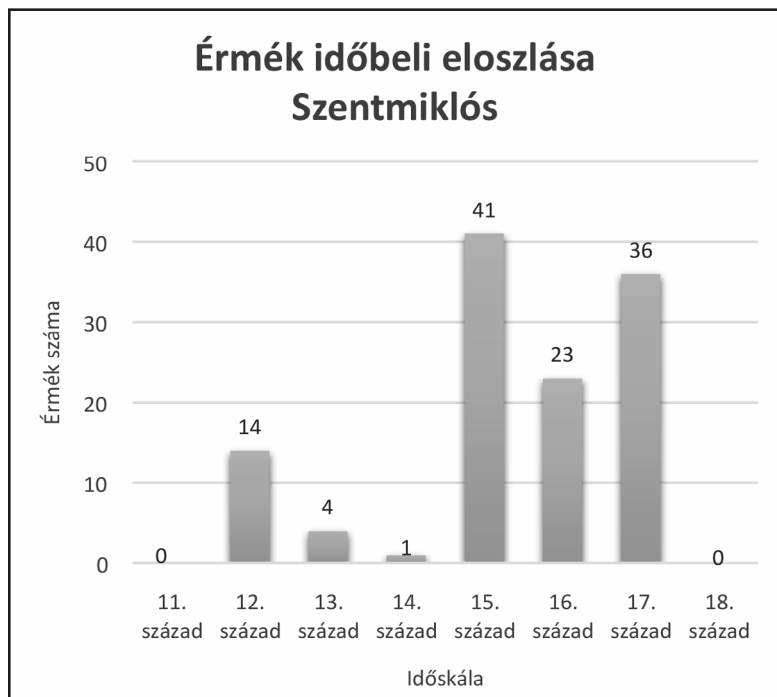
A vegyesházi királyok korának elejéről Szép Frigyesnek (1306–1330) 1 db bécsi fillérjét, Luxemburgi Zsigmondnak (1387–1447) 18 veretét találtuk meg. Albertnek (1437–1439) egy érméje, I. Ulászlónak 14 dénárja (1440–1444), V. Lászlónak (1453–1457) három érméje, Hunyadi Jánosnak (1446–1453) egy és Hunyadi Mátyásnak (1458–1490) két verete került elő. II. Ulászlónak (1490–1516) két, János Albertnek (1492–1501) egy, II. Lajosnak (1516–1526) négy érméjét találtuk a lelőhelyen (1. kép, 5. kép). A török korszakot I. Ferdinánd (1526–1564) 7 db dénárja nyitja. I. Szulejmánnak (1520–1566) négy, I. Miksának (1564–1576) és I. Rudolfnak (1576–1608) egy-egy, Báthory Istvánnak (1575–1586) két és III. Murádnak (1574–1595) egy érméje került elő. Ezeken kívül 1 db meghatározhatatlan 15–16. századi érem is a gyűjteménybe tartozik. II. Mátyásnak (1608–1619) hat, II. Ferdinándnak (1619–1637) 11, III. Ferdinándnak (1637–1657) egy, Ibrahimnak (1640–1648) négy, illetve I. Lipótnak (1657–1705) két verete volt a lelőhelyen. Ezeket egészíti ki 9 db 17. századi meghatározhatatlan királyi érem és 3 db szintén azonosíthatatlan szultáni veret (1. kép, 6. kép).

A 14. századból 1 db biztos érmünk van, Szép Frigyes bécsi fillérje. A 14. század utolsó harmadából, a 15. század elejéből 1 db Zsigmond parvus származik, a többi érméje quaring, melyet uralkodásának végén veretett, 1430–1436 között. Innentől kezdve az előkerült pénzek száma növekszik egészen I. Lipót uralkodásáig, bár a 16. században van egy enyhe fokú csökkenés. Az érmék által kirajzolt kronológia nagyjából egybevág a történeti és a térképészeti adatokkal.

Az érmék rávilágítanak a település Árpád-kori előzményére is (4. kép), pótolva az írott forrásokat, melyek ebből a korszakból csekély számban maradtak csak fent, és a falvakra vonatkozólag a legkorábbi írott forrás is csak 14. századi.

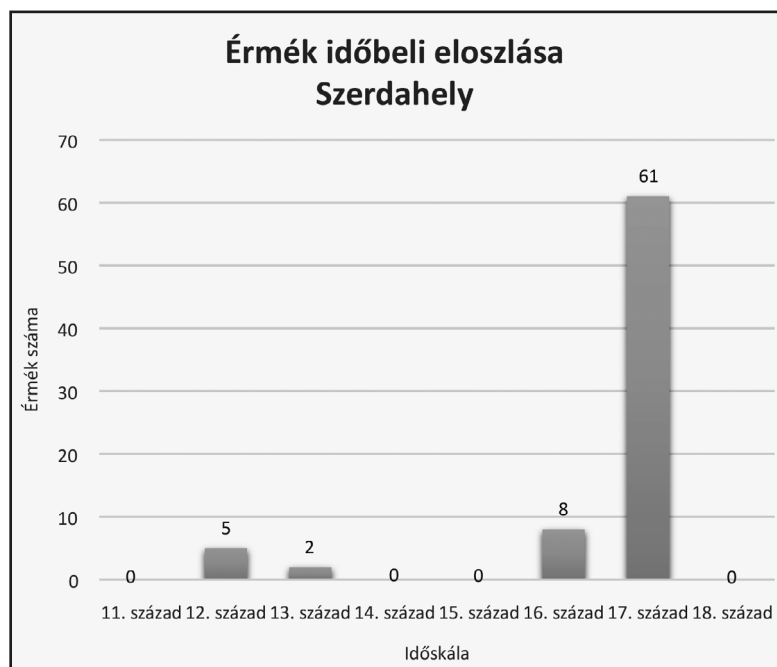
Szerdahely esetében is Árpád-koriak a legkorábbi érmék, szintén a 12–13 századból valók, ahogy Szentmiklósról is. II. Bélának 3 db dénárját, III. Bélának 2 db, IV. Bélának és V. Istvánnak egy-egy érméjét sikerült megtalálni a terepbejárás során (2. kép, 4. kép).

Az ezt követő évszázadokból nem sikerült pénzérmét találnunk a lelőhelyről, a 14–15. század

1. kép

éremanyaga terjesen hiányzik a területről, ebben az időszakban valószínűleg nem volt lakott. A 16. századtól kezdve újra megjelennek a pénzérmék. I. Ferdinándnak (1526–1564) két, I. Szulejmánnak (1520–1566) egy, I. Rudolfnak (1576–1608) két, Báthory Istvánnak (1575–1586) egy érmeje került begyűjtésre. Ezeket egészíti ki 2 db meghatározhatatlan 16. századi érem, összesen 8 db ebből a századból. A 17. században ugrásszerűen megnövekszik a pénzek száma, összesen 61 darabot sikerült találni. II. Mátyás (1608–1619) hét, II. Ferdinánd (1619–1637) négy, Bethlen Gábor (1613–1629) két, III. Zsigmond (1587–1632) egy, IV. Murád (1623–1640) egy, III. Ferdinánd (1637–1657) egy,

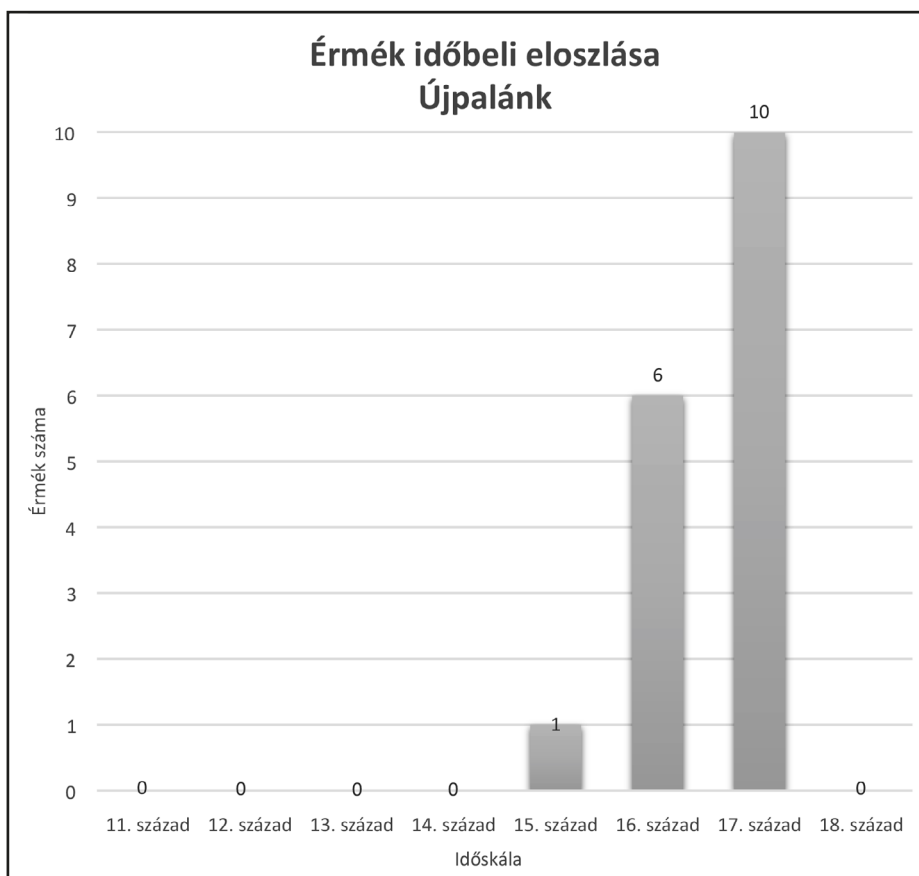

2. kép

Ibrahim (1640–1648) két, I. Lipót (1657–1705) 16, IV. Mehmed (1648–1687) egy, II. Szulejmán (1687–1691) két érmével képviselteti magát. Ezeket egészíti ki 16 db 17. századi kopott, sérült, meghatározhatatlan dénár, öt akcese, egy mangír és 2 db nem forgalmi pénzként funkcionáló, de datáló erejű nürnbergi zseton (2. kép, 6. kép).

Az érmék időbeli eloszlásából látható, hogy az Árpád-kort követően Szerdahely lakatlan volt és csak a 16. századtól népesült újra be (2. kép, 5–6. kép), a 14–15. századi írott források biztosan nem erre a településre vonatkoznak. A 17. századi éremanyag az adózás alól felmentett, tehát a defterekben nem szereplő rác telepeseiktől származhat.

A palánk éremanyaga egy szórvány I. Ulászlóval kezdődik, mely valószínűleg Szentmiklóshoz kötődik (3. kép, 5. kép). A 16. századból I. Ferdinánd (1526–1564), I. Zsigmond lengyel király (1506–1548), Brandenburgi Albert (1525–1568) és I. Rudolf (1576–1608) szintén egy-egy érmével képviselteti magát, ezt egészíti ki két rossz állapotú, meghatározhatatlan 16. századi érem, összesen 6 db. A 17. századból tíz érem származik, 3 db II. Mátyás (1608–1619), 1 db II. Ferdinánd (1619–1637), 2 db I. Lipót (1657–1705) és 4 db meghatározhatatlan 17. századi dénár (3. kép, 6. kép). Az érmék alapján látható, hogy a 16. századtól adatolható Újpalánk, és a 17. századból került elő a legtöbb vert pénz (3. kép), alátámasztva az írott forrásokat. A két szomszédos faluhoz képest kevesebb az érmék száma, ami a bolygatottságból, az ásatásokból és abból eredhet, hogy az irreguláris katonaság a váron kívül lakhatott,⁹⁹ akár Szerdahely falu területén is.

3. kép

⁹⁹ GAÁL 2005, 220.

ÖSSZEFOGLALÁS

A Palánki-sziget lelőhelyeire, magára a palánkvárra vonatkozó forrásokat, térképészeti és régészeti adatokat Gaál Attila a doktori disszertációjában jól összefoglalta, megállapításai negyven év elteltével is csak kisebb korrekciókra szorulnak. Szentmiklóst a Palánki-sziget déli felére helyezte, a falu életének kezdetét az Árpád-korra tette, a település pusztulását pedig a 16. század legvégére.¹⁰⁰ Később, az 1631-es defter alapján vetette fel azt a kérdést, hogy az itt szereplő falunév még a régi helyen lévő településre vagy már a vár mellé húzódott falu lakóira vonatkozik.¹⁰¹ Valószínűleg a vár közelébe is húzódhattak lakosok, de a defterek (1622–1623, 1631, 1641–1642)¹⁰² és az érmék azt mutatják, ha kisebb létszámban is, de a falu tovább él a 17. században is. Szerdahelyt Szentmiklóstól északra helyezte, a települést a 14–17. századra keltezte.¹⁰³ Egy nagyon nehezen megfogható Árpád-kori időszakot követően a falu a 16. századtól indult virágzásnak az érmék alapján. A korai forrásokat itt el kell vetnünk, ezek valószínűleg Fülöpszerdahelyre vonatkoznak (1390, 1411, 1479).¹⁰⁴ A 17. századi defterekben nem szerepel a település lakossága, de kerámiatöredékek és az éremanyag alapján ekkor is lakott volt, mégpedig a katonáskodó rác martalócok révén, akik nem fizettek adót. A palánkvár története a 16. században kezdődött, 1596-ban¹⁰⁵ és az 1710-es évben ért véget.¹⁰⁶ A palánkvár a Palánki-sziget északnyugati végében helyezkedett el. Az új/Jeni elnevezést Gaál Attila abból eredeztette, hogy a palánkvár néhány évvel a felépítése után leégett és újjá kellett építeni, ezt támasztotta alá az ásatáson megfigyelhető pusztulási réteggel.¹⁰⁷ A vár külső területe (Jeni Palánk II.) bár Szerdahelyhez közelebb esik, mégis Szentmiklós felé irányul, a Szentmiklóst és Szerdahelyt elválasztó régi Sárvíz-meder déli partján, a Szentmiklósi-sziget északnyugati végében helyezkedik el.¹⁰⁸ A vár külterülete és Szentmiklós között 160 méter hosszan fémleletmentes terület húzódik, ez a szakasz választja el egymástól a két lelőhelyet. Szerdahely nyugati határa a palánkvártól 50 méterre helyezkedik el, csak a Sárvíz ága választja ketté a két területet, a vár külső részéhez pedig még ennél is közelebb húzódik a falu nyugati széle, mindössze 30 méter a távolság. Szerdahely közelségéből is az látszik, hogy a törökökhöz hű rácok lakhatták a 17. században Szerdahelyt és a vár külső részét is, és a maradék keresztény magyar szentmiklósiak csak tisztas távolságban lakhattak, a palánkvártól délkeletre. Később, a 17. század végére valószínűleg Szentmiklóst is rác lakták, majd az 1700-as évek elején az összes település elpusztult.

¹⁰⁰ GAÁL 1980, 122–123. 125.

¹⁰¹ GAÁL 2015, 160.

¹⁰² VASS 1989, 85; VELICS – KAMMERER 1890, II. 716.

¹⁰³ GAÁL 1980, 122–123.

¹⁰⁴ Zichy V. 108; ZsO III. 259; CSÁNKI 1897, 452.

¹⁰⁵ HEGEDŰS 1997, 201.

¹⁰⁶ BÁNKUTI 1969, 153.

¹⁰⁷ GAÁL 1980, 138.

¹⁰⁸ GAÁL 2015, 160. 16/a kép.

IRODALOMJEGYZÉK

- BÁNKUTI 1969 BÁNKUTI Imre, *Tolna megye a Rákóczi-szabadságharcban (1703–1711)*. TTMT II (1969) 87–166.
- BESZÉDES 1999 BESZÉDES József, *Adatok az 1599. évi „Tolnai” csata lokalizálásához*. WMMÉ XXI (1999) 271–292.
- CNA I. KOCH, Bernhard, *Corpus Nummorum Austriacorum. Band 1. Mittelalter*. Wien 1994.
- CNH I–II. RÉTHY László, *Corpus Nummorum Hungariae I–II*. Budapest 1899–1907.
- CSÁNKI 1897 CSÁNKI Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában III*. Budapest 1897.
- ÉH UNGER Emil, *Magyar éremhatározó I–III*. Budapest 1976.
- GAÁL 1976a GAÁL Attila, *Szekszárd-Újpalánk*. ArchÉrt 103 (1976) 304.
- GAÁL 1976b GAÁL Attila, *Szekszárd-Újpalánk*. RégFüz Ser. I. No. 29 (1975) [1976] 87.
- GAÁL 1977 GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. No. 30 (1976) [1977] 68.
- GAÁL 1978 GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. 31 (1977) [1978] 118–119.
- GAÁL 1979a GAÁL Attila, *Jeni Palanka feltárul (Török palánkvár Szekszárd határában)*. Élet és Tudomány XXXIV (1979) 20. sz. 627–630.
- GAÁL 1979b GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. ArchÉrt 106 (1979) 291–292.
- GAÁL 1979c GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. No. 32 (1978) [1979] 135–136.
- GAÁL 1980 GAÁL Attila, *Hódoaltságkori török kiserődök a Buda–eszéki hadiút Tolna megyei szakaszán (Különös tekintettel Újpalánk várára) I*. Doktori disszertáció, Szegedi Tudományegyetem. Kézirat. Szekszárd 1980.
- GAÁL 1981a GAÁL Attila, *A Jeni-Palánki kiserőd. Kiállítás a simontornyai vármúzeumban 1981. január 13.–febr. 28-ig*. Katalógus. H. é. n.
- GAÁL 1981b GAÁL Attila, *Az ólommegmunkálás eszközei az újpalánki (Tolna megye) török palánkvár régészeti anyagában*. In: *Iparrégészeti kutatások Magyarországon. Égetőkemencék régészeti és interdiszciplináris kutatása*. Sopron, 1980. VII. 28–30. Szerk. Gömöri János. Veszprém 1981, 143–148.
- GAÁL 1981c GAÁL Attila, *Szekszárd-Újpalánk*. RégFüz Ser. I. No. 34 (1980) [1981] 117.
- GAÁL 1982 GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. No. 35 (1981) [1982] 135.
- GAÁL 1983a GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. ArchÉrt 110 (1983) 313.
- GAÁL 1983b GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. No. 36 (1982) [1983] 122.
- GAÁL 1984a GAÁL Attila, *Az 1686 őszi felszabadító hadjárat grafikai lapjainak Tolna megyei vonatkozásai*. A Szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve XII (1984) 123–155.
- GAÁL 1984b GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. No. 37 (1983) [1984] 128.

- GAÁL 1985a GAÁL Attila, *Török palánkvárak a Buda–eszéki út Tolna megyei szakaszán*. In: Magyar és török végvárak (1663–1684). Szerk. Bodó Sándor – Szabó Jolán. Eger 1985, 185–197.
- GAÁL 1985b GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánki török palánkvár*. RégFüz Ser. I. No. 38 (1984) [1985] 120.
- GAÁL 1985c GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk, türkische Palisadenburg*. ArchÉrt 112 (1985) 294.
- GAÁL 1986a GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. No. 39 (1985) [1986] 112.
- GAÁL 1986b GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. ArchÉrt 113 (1986) 291.
- GAÁL 1988a GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. RégFüz Ser. I. No. 40 (1986) [1988] 118.
- GAÁL 1988b GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánki sziget-Szentmiklós*. RégFüz Ser. I. No. 41 (1987) [1988] 103.
- GAÁL 1989 GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk*. ArchÉrt 114–115 (1987–1988) [1989] 282.
- GAÁL 1992 GAÁL Attila, *Szekszárd-Palánk-Szentmiklós*. RégFüz Ser. I. No. 44 (1990) [1992] 89.
- GAÁL 2005 GAÁL Attila, *Kínai porcelánok és utánzataik, valamint üvegkarpercek a Jeni-palánki török palánkvárból*. WMMÉ XXVII (2005) 205–258.
- GAÁL 2010 GAÁL Attila, *Kerámia leletek a Szekszárd-palánki török palánkvár (Jeni Palanka) területéről és feltárásból*. WMMÉ XXXII (2010) 401–452.
- GAÁL 2011 GAÁL Attila, *Kerámia leletek a szekszárd-palánki török palánkvár (Jeni Palanka) területéről és feltárásból II. Talpastálapok, kiöntőcsöves korsók*. WMMÉ XXXIII (2011) 231–286
- GAÁL 2012a GAÁL Attila, *Kerámia leletek a Szekszárd-palánki török palánkvár (Jeni Palanka) feltárásból III. Cserépkorsók, kanták*. WMMÉ XXXIV (2012) 255–317.
- GAÁL 2012b GAÁL Attila, *Jeni Palanka, a Sárvíz melletti török palánkvár. Várak kastélyok templomok VIII (2012) 8. sz. 7–9.*
- GAÁL 2013 GAÁL Attila, *Kerámia leletek a Szekszárd-palánki török palánkvár (Jeni Palanka) feltárásból IV. Fazekak, fedők, sütőhangok*. WMMÉ XXXV (2013) 219–304.
- GAÁL 2015 GAÁL Attila, *Tűzhelyek és kályhák maradványai a Szekszárd-palánki (Jeni Palánk) török várban és településen*. WMMÉ XXXVII (2015) 145–215.
- GAÁL 2017 GAÁL Attila, *Fémleletek a Szekszárd-palánki török palánkvár (Jeni Palanka) feltárásból I. Fegyverek és fegyverzettartozékok*. WMMÉ XXXIX (2017) 315–399.
- GAÁL 2018 GAÁL Attila, *Fémleletek a Szekszárd-palánki török palánkvár (Jeni Palanka) feltárásból II. Háztartási eszközök, személyes használati tárgyak*. WMMÉ XL (2018) 333–416.
- GAÁL 2019 GAÁL Attila, *Fémleletek a Szekszárd-palánki török palánkvár (Jeni Palanka) feltárásból III. Mesterségekhez köthető fém (és más anyagú) munkaeszközök, tárgyak*. WMMÉ XLI (2019) 241–319.

- GAÁL – CZÖVEK 2020 GAÁL Attila – CZÖVEK Attila, *Kora újkori vas raktárlelet a Szekszárd-jenipalánki török palánkvár környezetéből*. WMMÉ XLII (2020) 127–188.
- GAÁL – GERELYES 2002 GAÁL Attila – GERELYES Ibolya, *Szekszárd, Jeni-Palánk*. Régészeti kutatások Magyarországon 1999 (2002) 248–249.
- HAJDÚ 1978 HAJDÚ Lajos, *Az új honfoglalás évszázada. Tolna megye fejlődése 1686 és 1790 között*. In: *Évszázadokon át. Tolna megye történetének olvasókönyve I.* Szerk. K. Balog János. Szekszárd 1978, 201–322.
- HEGEDÜS 1997 HEGEDÜS László, *Kelet-Tolna települései (1500–1686)*. Tolna Megyei Levéltári Füzetek 6 (1997) 115–208.
- HEGYI 2007 HEGYI Klára, *A török hódoltság várai és várkatonasága II.* Budapest 2007. (História Könyvtár – Kronológiák, adattárak 9.)
- HOLUB 1974 HOLUB József, *Az újjáépítés megindulása Tolna megyében a török kiűzése után 1686–1703-ig*. TTMT V (1974) 5–124.
- Iger IGER, Tadeusz, *Katalog trojaków polskich*. Warszawa 2008.
- KISS 1938 KISS István, *Simontornya krónikája*. Simontornya 1938.
- Kop KOPICKI, Edmund, *Ilustrowany skorowidz pieni ędzy polskich iz Polską związaných. Część 1.1. Tablice Poz. 1–7058*. Warszawa 1995.
- Lu LUSCHIN von Ebengreuth, Arnold, *Wiener Münzwesen im Mittelalter*. Wien 1913.
- Pávó PÁVÓ Elemér, *Török pénzek a hódoltság kori Magyarországon*. H. n. 1986.
- SZAKÁLY 1968 SZAKÁLY Ferenc, *A szekszárdi apátság hiteleshelyi és oklevéladó működése 1526-ig*. TTMT I (1968) 9–60.
- SZAKÁLY 1998 SZAKÁLY Ferenc, *Ami Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt 1314–1525*. Szekszárd 1998.
- SZALAY 1861 SZALAY Ágoston, *Négyszáz magyar levél a XVI. századból 1504–1560*. Pest 1861. (Magyar leveles tár I.)
- VARGA – BODA 1973 VARGA Ádám – BODA Ferenc, *Mözs község története*. Szekszárd 1973.
- VASS 1978 VASS Előd, *A török kor. Tolna megye a mohácsi csatától a török kiveréséig*. In: *Évszázadokon át. Tolna megye történetének olvasókönyve I.* Szerk. K. Balog János. Szekszárd 1978, 99–200.
- VASS 1989 VASS Előd, *Szekszárd az apátság alapításától a török kiveréséig (1061–1686)*. In: *Szekszárd város történeti monográfiája I.* Szerk. K. Balog János. Szekszárd 1989, 39–94.
- VELICS – KAMMERER 1886–1890 VELICS Antal – KAMMERER Ernő, *Magyarországi török kincstári defterek I–II*. Budapest 1886–1890.
- Zichy V. NAGY Imre, *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo V*. Budapest 1888.
- ZsO III. MÁLYUSZ Elemér, *Zsigmondkori oklevéltár III. (1411–1412)*. Szerk. Borsa Iván. Budapest 1993. (Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 22.)

TÉRKÉPEK

- BLAEU 1664
BLAEU, Johannes, *Regni Hungariae nova et exactissima delineatio*. Amsterdam, 1664. MNL OL S16 No. 361.
- DUVAL 1684
DUVAL, Pierre, *Novissima et Accuratissima totius Hungariae tabula...* Amsterdam 1684. HIM B IX a 1144
- HOGENBERG 1575
HOGENBERG, Franz, *Hungariae Descriptio. Wolfgango Lazio auct.* Antwerpen, 1575 körül. HIM B IX a 487/1-1
- HOMANN 1718
HOMANN, Johann Baptist, *Regni Hungariae Tabula Generalis*. Nürnberg, 1718. HIM B IX a 493/2
- LAZARUS 1528
Tabula Hungari[a]e ad quatuor latera per Lazarum quondam Thomae Strigonien[sis] Cardin[alis] Secretariu[m] viru[m] exp[er]tu[m] congesta, à Georgio Tanstetter Collimitio revisa auctiorq[ue] reddita, atque iamprimu[m] à Jo[anne] Cuspiniano edita Serenissimo Hungari[a]e et Bohemiae Regi Ferdinando principi et infanti Hispaniarum, Archiduci Austriae [e]tc. sacra, auspicio maiestatis suae, ob reip[ublicae] Christian[a]e usum, opera Petri Apiani de Leyßnigk Mathematici Ingolstadiani invulgata Anno D[omi]ni 1528. HIM B IX a 482/6
- MERCATOR 1633
MERCATOR, Gerard, *Hungaria*. Amsterdam, 1633. HIM IX a 1079
- MÜLLER 1709
MÜLLER, Johann Cristoph, *Augustissimo Romanor Imperatori Iosepho I. Hungariae Regni invictissimo Mappam Hanc Regni Hungariae propitiis elementis fertilissimi cum adjacentibus regnis et Provinciis nova et accuratiori forma ex optimis schedis collectam D. D. D. ...* Wien, 1709. HIM B IX a 491
- SANDRART 1690
SANDRART, Jacob, *Novissima et Accuratissima Toti Regni Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Bosniae, Serviae, Transilvaniae cum adiacentib. Regnis et Privincis Tabula*. Nürnberg, 1690. HIM B IX a 539/5
- SPERLÁNG 1859
SPERLÁNG, Daniel, *Situations Plan Skizze über die neu anzutragende Dämmungen bei den vereinigten Flüssen Sárvíz, Sió und Kapos, von der Stelle ihrer Vereinigung nächst der Agarder Brücke bis zur Szegszárder Brücke von welcher leztern aus die Kanalisirung derselben bis zur Ergieszung in die Donau sich erstreckt.* 1859. MNL OL S 101 No. 541/2.
- STENGHRI 1664
STENGHRI, Emanuel, *Descriptio ac delineatio totius Hungariae et Transylvaniae plaga in qua hodierno die bellum geritur*. 1664. Országos Széchenyi Könyvtár TK 1872
- ZÜNDT 1593
ZÜNDT, Matthias, *Hungariae totius vit ex compluribus aliorum geographicis Chartis*. Antwerpen, 1593. HIM B IX a 1258

RÖVIDÍTÉSEK

ArchÉrt	Archaeologiai Értesítő, Budapest
DL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár
HIM	Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, Budapest
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
Rég. Ad.	Régészeti adattár
RégFüz	Régészeti Füzetek, Budapest
sz.	századi
TTMT	Tanulmányok Tolna megye történetéből, Szekszárd
WMM	Wosinsky Mór Múzeum, Szekszárd
WMMÉ	A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve, Szekszárd

1. táblázat. Szentmiklóson előkerült érmék

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
1.	III. Béla	624368;115023	CNH I. 98. 16.15.0.1
2.	III. Béla	624363;115010	CNH I. 98
3.	III. Béla	624322;114820	CNH I. 101. 16.17
4.	III. Béla	624475;114912	CNH I. 101
5.	III. Béla	624368;114950	CNH I. 101
6.	III. Béla	624318;114866	CNH I. 98. 16.15.2. a.3.1
7.	III. Béla	624334;114863	CNH I. 98
8.	III. Béla	624367;115020	CNH I. 101
9.	III. Béla	624371;114938	CNH I. 98
10.	III. Béla	624466;115017	CNH I. 98
11.	III. Béla	624438;114893	CNH I. 98
12.	III. Béla	624325;114802	CNH I. 98
13.	III. Béla	624308;115004	CNH I. 98
14.	III. Béla	624332;114799	CNH I. 98
15.	II. Eberhard	624360;114919	CNA I. Cg1
16.	II. Eberhard	624462;115020	CNA I. Ca9
17.	IV. Béla	624370;114962	ÉH Sz. 1
18.	IV. Béla	624380;114971	ÉH Sz. 1
19.	Szép Frigyes	624374;114999	Lu 106
20.	Zsigmond	624435;114952	CNH II. 129
21.	Zsigmond	624360;114919	CNH II. 129
22.	Zsigmond	624447;114900	CNH II. 129
23.	Zsigmond	624360;114919	CNH II. 129
24.	Zsigmond	624328;115026	CNH II. 129
25.	Zsigmond	624326;115009	CNH II. 129
26.	Zsigmond	624346;115025	CNH II. 129
27.	Zsigmond	624317;114838	CNH II. 129
28.	Zsigmond	624403;114960	CNH II. 129
29.	Zsigmond	624389;114938	CNH II. 129
30.	Zsigmond	624393;114962	CNH II. 129
31.	Zsigmond	624425;115003	CNH II. 129
32.	Zsigmond	624360;115046	CNH II. 125A
33.	Zsigmond	624372;115041	CNH II. 129
34.	Zsigmond	624372;114929	CNH II. 129
35.	Zsigmond	624372;114970	CNH II. 129
36.	Zsigmond	624362;114894	CNH II. 125A
37.	Zsigmond	624363;114992	CNH II. 129
38.	Albert	624387;114995	CNH II. 153B

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
39.	I. Ulászló	624351;114938	CNH II. 141
40.	I. Ulászló	624357;114949	CNH II. 141
41.	I. Ulászló	624427;114947	CNH II. 141
42.	I. Ulászló	624394;114910	CNH II. 145A
43.	I. Ulászló	624354;114922	CNH II. 141
44.	I. Ulászló	624374;115020	CNH II. 145A
45.	I. Ulászló	624363;114951	CNH II. 146A
46.	I. Ulászló	624369;115011	CNH II. 146A
47.	I. Ulászló	624307;115020	CNH II. 146A
48.	I. Ulászló	624364;114909	CNH II. 149A
49.	I. Ulászló	624327;115016	CNH II. 146A
50.	I. Ulászló	624374;114879	CNH II. 143A
51.	I. Ulászló	624297;115000	CNH II. 143A
52.	I. Ulászló/V. László	624334;114898	CNH II. 149A t/CNH II. 198 e
53.	V. László	624387;114995	CNH II. 182
54.	V. László	624323;115037	CNH II. 182
55.	V. László	624347;115015	CNH II. 182
56.	Hunyadi János	624282;115017	CNH II. 156.624295
57.	Hunyadi Mátyás	624462;114901	CNH II. 217
58.	Hunyadi Mátyás	624315;115012	CNH II. 227
59.	15. sz. dénár	624346;114836	-
60.	II. Ulászló	624460;114903	CNH II. 280
61.	II. Ulászló	624393;115018	CNH II. 275
62.	I. János Albert	624374;114951	Kop 386
63.	II. Lajos	624405;114979	CNH II. 312
64.	II. Lajos	624447;114924	CNH II. 311
65.	II. Lajos	624380;114980	CNH II. 316
66.	II. Lajos	624425;115003	CNH II. 311
67.	15–16. sz. dénár	624316;114863	-
68.	I. Ferdinánd	624349;114925	ÉH II. 745.a
69.	I. Ferdinánd	624357;114924	ÉH II. 745.a
70.	I. Ferdinánd	624404;114945	ÉH II. 745.a
71.	I. Ferdinánd	624371;114927	ÉH II. 745.a
72.	I. Ferdinánd	624368;115055	ÉH II. 752.b
73.	I. Ferdinánd	624374;114870	ÉH II. 745.a
74.	I. Ferdinánd	624378;114909	ÉH II. 745.a
75.	I. Szulejmán	624322;115040	Pávó 69b
76.	I. Szulejmán	624368;114950	Pávó 70b
77.	I. Szulejmán	624333;115012	Pávó 70b

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
78.	I. Szulejmán	624364;114974	Pávó 68
79.	I. Miksa	624377;115004	ÉH II. 767A
80.	I. Rudolf	624365;115008	ÉH II. 810.a
81.	Báthory István	624397;114974	Iger O.86
82.	Báthory István	624366;114876	Iger O.86
83.	III. Murád	624364;114859	Pávó 133
84.	II. Mátyás	624262;115207	ÉH II. 870
85.	II. Mátyás	624461;114900	ÉH II. 870
86.	II. Mátyás	624405;115006	ÉH II. 870
87.	II. Mátyás	624379;115006	ÉH II. 870
88.	II. Mátyás	624397;114941	ÉH II. 870
89.	II. Mátyás	624399;114941	ÉH II. 870
90.	II. Ferdinánd	624434;114956	ÉH II. 916.b
91.	II. Ferdinánd	624322;114909	ÉH II. 916.c
92.	II. Ferdinánd	624430;114964	ÉH II. 916.b
93.	II. Ferdinánd	624383;115011	ÉH II. 916
94.	II. Ferdinánd	624407;115056	ÉH II. 916
95.	II. Ferdinánd	624357;114924	ÉH II. 916
96.	II. Ferdinánd	624397;114966	ÉH II. 916.b
97.	II. Ferdinánd	624295;115006	ÉH II. 917.a
98.	II. Ferdinánd	624329;115001	ÉH II. 917.a
99.	II. Ferdinánd	624456;115017	ÉH II. 916.b
100.	II. Ferdinánd	624364;114878	ÉH II. 916.c
101.	III. Ferdinánd	624404;114958	ÉH II. 953
102.	Ibrahim	624378;114911	Pávó 208
103.	Ibrahim	624378;114983	Pávó 208
104.	Ibrahim	624373;115019	Pávó 208
105.	Ibrahim	624376;115057	Pávó 208
106.	I. Lipót	624363;114992	ÉH II. 1110
107.	I. Lipót	624271;115188	ÉH II. 1110
108.	17. sz. dénár	624448;114920	–
109.	17. sz. dénár	624412;114974	–
110.	17. sz. dénár	624464;114925	–
111.	17. sz. dénár	624349;114970.	–
112.	17. sz. dénár	624335;114845.	–
113.	17. sz. dénár	624454;114934	–
114.	17. sz. dénár	624360;114849	–
115.	17. sz. dénár	624423;114963	–
116.	17. sz. dénár	624400;114979	–

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
117.	akcse	624364;114858	–
118.	akcse	624367;114924	–
119.	akcse	624374;115050	–

2. táblázat. Szerdahelyen előkerült érmék

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
1.	II. Béla	624476;115200	CNH I. 51
2.	II. Béla	624371;115130	CNH I. 69
3.	II. Béla	624440;115171	CNH I. 88
4.	III. Béla	624408;115216	CNH II. 98
5.	III Béla	624371;115239	CNH II. 98
6.	IV. Béla	624437;115226	CNH II. 228
7.	V. István	624370;115271	CNH II. 285
8.	I. Ferdinánd	624241;115305	ÉH II. 745.a
9.	I. Ferdinánd	624448;115222	ÉH II. 745.a
10.	I. Szulejmán	618808;140824	Pávó 69b
11.	I. Rudolf	624443;115232	ÉH II. 811.a
12.	I. Rudolf	624319;115297	ÉH II. 811.a
13.	Báthory István	624442;115182	Iger O.84.2
14.	16. sz. dénár	624436;115212	–
15.	16. sz. dénár	624407;115197	–
16.	II. Mátyás	624421;115239	ÉH II. 867
17.	II. Mátyás	624382;115241	ÉH II. 867
18.	II. Mátyás	624450;115170	ÉH II. 867
19.	II. Mátyás	624421;115241	ÉH II. 870
20.	II. Mátyás	624262;115234	ÉH II. 867
21.	II. Mátyás	624401;115170	ÉH II. 870
22.	II. Mátyás	624424;115200	ÉH II. 867
23.	II. Ferdinánd	624323;115259	ÉH II. 917.a
24.	II. Ferdinánd	624440;115163	ÉH II. 916.c
25.	II. Ferdinánd	624407;115224	ÉH II. 917.a
26.	II Ferdinánd	624393;115260	ÉH II. 916.b
27.	Bethlen Gábor	624434;115165	ÉH III. 272
28.	Bethlen Gábor	624343;114989	ÉH III. 272
29.	III. Zsigmond	624403;115232	Iger O.98.4
30.	IV. Murád	624258;115211	Pávó 208
31.	III. Ferdinánd	624431;115244	ÉH II 953

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
32.	Ibrahim	624467;115225	Pávó 208
33.	Ibrahim	624415;115191	Pávó 208
34.	I. Lipót	624481;115213	ÉH II. 1110
35.	I. Lipót	624356;115272	ÉH II. 1113
36.	I. Lipót	624285;115307	ÉH II. 1110
37.	I. Lipót	624513;115207	ÉH II. 1110
38.	I. Lipót	624481;115213	ÉH II. 1107
39.	I. Lipót	624481;115199	ÉH II. 1110
40.	I. Lipót	624482;115211	ÉH II. 1110
41.	I. Lipót	624445;115172	ÉH II. 1111
42.	I. Lipót	624420;115225	ÉH II. 1106
43.	I. Lipót	624421;115239	ÉH II. 1110
44.	I. Lipót	624419;115251	ÉH II. 1107
45.	I. Lipót	624339;115280	ÉH II. 1110
46.	I. Lipót	624456;115212	ÉH II. 1110
47.	I. Lipót	624480;115200	ÉH II. 1110
48.	I. Lipót	624417;115210	ÉH II. 1107
49.	I. Lipót	624509;115186	ÉH II. 1104.a
50.	IV. Mehmed	624329;115294	Pávó 212
51.	II. Szulejmán mangír	624484;115219	Pávó 223
52.	II. Szulejmán	624410;115169	Pávó 66
53.	17. sz. dénár	624444;115188	–
54.	17. sz. dénár	624432;115241	–
55.	17. sz. dénár	624368;115266	–
56.	17. sz. dénár	624224;115317	–
57.	17. sz. dénár	624435;115166	–
58.	17. sz. dénár	624429;115130	–
59.	17. sz. dénár	624402;115197	–
60.	17. sz. dénár	624382;115268	–
61.	17. sz. dénár	624429;115237	–
62.	17. sz. dénár	624412;115205	–
63.	17. sz. dénár	624385;115257	–
64.	17. sz. dénár	624410;115251	–
65.	17. sz. dénár	624358;115270	–
66.	17. sz. dénár	624431;115200	–
67.	17. sz. dénár	624415;115160	–
68.	17. sz. dénár	624409;115171	–
69.	akcse	624414;115228	–
70.	akcse	624466;115225	–

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
71.	akcse	624489;115212	–
72.	akcse	624433;115197	–
73.	akcse	624404;115201	–
74.	mangír	624435;115241	–
75.	nürnbergi zseton	624430;115221	–
76.	nürnbergi zseton	624415;115226	–
77.	vas raktárlelet	624452;115191	–

3. táblázat. Palánkon előkerült érmék

Sorszám	Uralkodó	Koordináta	Referenciaszám
1.	I. Ulászló	624272;115240	CNH II. 141
2.	I. Ferdinánd	624165;115317	ÉH II. 745.a
3.	I. Zsigmond (lengyel)	624147;115331	Kop 404
4.	Brandenburgi Albert	624254;115290	Kop 3788
5.	16. sz. hamis dénár	624243;115306	–
6.	16. sz. hamis dénár	624168;115325	–
7.	I. Rudolf	624171;115291	ÉH II. 811.a
8.	II. Mátyás	624231;115322	ÉH II. 869
9.	II. Mátyás	624166;115314	ÉH II. 870
10.	II. Mátyás	624191;115302	ÉH II. 870
11.	II. Ferdinánd	624161;115331	ÉH II. 917.a
12.	I. Lipót	624265;115308	ÉH II. 1093.a
13.	I. Lipót	624200;115309	ÉH II. 1110
14.	17. sz. dénár	624279;115246	–
15.	17. sz. dénár	624267;115317	–
16.	17. sz. dénár	624202;115261	–
17.	17. sz. dénár	624134;115336	–

Fundorte der Szekszard-Palank-Insel laut Schriftquellen, kartographischen Daten und den aus äußerer Bergungsgrabung stammenden Münzen

Die Fundorte der Palank-Insel, die sich auf die Plankenburg beziehenden Quellen, kartographischen und archäologischen Daten wurden von Attila Gaál in seiner Doktorarbeit gründlich zusammengefaßt, seine Behauptungen und Feststellungen lassen sich sogar nach vierzig Jahren nur kleinteils, gemäß den neuesten Grenzbesichtigungen korrigieren. Die Ortschaft Szentmiklós wurde von ihm auf das südliche Teil der Palank-Insel, die Gründung des Dorfes in die Arpadenzeiten, die Zerstörung der Siedlung zum Ende des 16-ten Jahrhundert gesetzt. Erst später nach dem türkischen Register (sog. Defter) vom Jahre 1631 regte er die Frage an, ob der hier stehende Dorfname noch die auf dem alten Ort liegende Ortschaft, oder eher die bereits in die Nähe der Burg umziehenden Dorfbewohner betrifft. Die Bewohner zogen sich jedenfalls in die Nähe der Burg, die Defter (1622–1623, 1631, 1641–1642) und die Münzen beweisen es jedoch, daß das Dorf wenn auch mit mäßiger Bewohnerzahl, aber auch im 17-ten Jahrhundert noch immer existierte. Professor Attila Gaál setzte die Ortschaft Szerdahely nördlich von Szentmiklós und datierte sie zwischen die 14-17. Jahrhunderte. Nach einer recht schwierig festlegbaren Periode der Arpadenzeit nahm das Dorf auf Grund der Münzen ab dem 16-ten Jahrhundert einen Aufschwung. Die frühzeitigen Quellen muß man hier verwerfen, sie beziehen sich jedenfalls auf die Ortschaft Fülöpszerdahely (1390, 1411, 1479). In den Defter vom 17-ten Jahrhundert ist die Bevölkerung der Ortschaft nicht erwähnt, nach den Keramikbruchstücken und den Münzen war sie doch auch noch bewohnt und zwar von den als Soldat dienenden raizischen Marodeuren, die keine Steuern bezahlten.

Die Geschichte der Plankenburg begann im Jahre 1596 (Ende des 16-ten Jahrhunderts) und endete in den 1710-er Jahren. Die Plankenburg erstreckte sich im nordwestlichen Teil der Palank-Insel. Der neue Name (Jeni) wurde vom Professor Attila Gaál davon abgeleitet, daß die Plankenburg mit einigen Jahren nach ihrem Aufbau abbrannte und wieder aufgebaut werden mußte, er hat es auch durch die bei der Ausgrabung hervortauchte Zerstörungsschicht begründet. Das Außengebiet der Burg (Jeni Palánk II.) liegt nun näher zum Szerdahely, richtet sich jedoch nach Szentmiklós und erstreckt sich auf dem Südufer des alten Sió-Flußbettes (als Trennlinie zwischen Szentmiklós und Szerdahely) und am nordwestlichen Ende der Szentmiklós-Insel. Zwischen dem Außengebiet der Burg und Szentmiklós liegt eine 160 Meter lange metallfundfreies Gebiet, dieser Abschnitt dient als Trenngebiet der zwei Fundorte.

Die westliche Grenze von Szerdahely liegt etwa 50 Meter weit von der Plankenburg, nur der Sió-Flußbecken trennt die beiden Gebiete voneinander ab, das westliche Teil des Dorfes liegt noch näher, nur in einer Entfernung von etwa 30 Meter. Durch die Nähe von Szerdahely läßt es sich darauf folgen, daß Szerdahely und das Außenteil der Brug von den – den Türken treuen – Raizen bewohnt war und die restlichen ungarischen Christen nur in größerer Entfernung, südöstlich von den Plankenburg lebten. Später am Ende des 17-ten Jahrhundert war jedenfalls auch Szentmiklós von Raizen bewohnt, dann wurden am Anfang des 18-ten Jahrhunderts alle Siedlungen zerstört.

